

KAKO SO NOTRANJE ZEMELJSKE SILE OBLIKOVALE SELŠKO DOLINO

Prostor Selške doline je večkrat doživljal nemirna obdobja, podobno kot ostala Slovenija in sosednja ozemlja, v času ko so se rojevale gore. Pritiski in sile, ki so delovale v Zemlji, skladovnicam kamnin niso dovolile počivati. Večkrat so jih dramile iz spanja in jih celo prepodile iz njihovega ležišča. Kamnine so pod pritiski pokale, se zvijale, nagibale, gubale, trgale in bile v končni fazi porinjene druga prek druge bliže ali dlje od mesta nastanka. Prav te sile so povzročile, da je na območju nekdanjega obširnega morja, imenovanega Tethys, prenehalo usedanje kamnin. Rodile so se Alpe, Dinaridi in druga gorovja. Morje se je postopoma umaknilo. Proces, ki vodi do nastanka gora, strokovno imenujemo gorotvornost ali orogeneza. Na območju Selške doline so bili gorotvorni procesi posebno živahni pri kraju zgornje krede in v terciarju. Erozijska je v mlajšem terciarju gore znatno znižala. Ponekod je ostalo le gričevje ali celo ravnina.

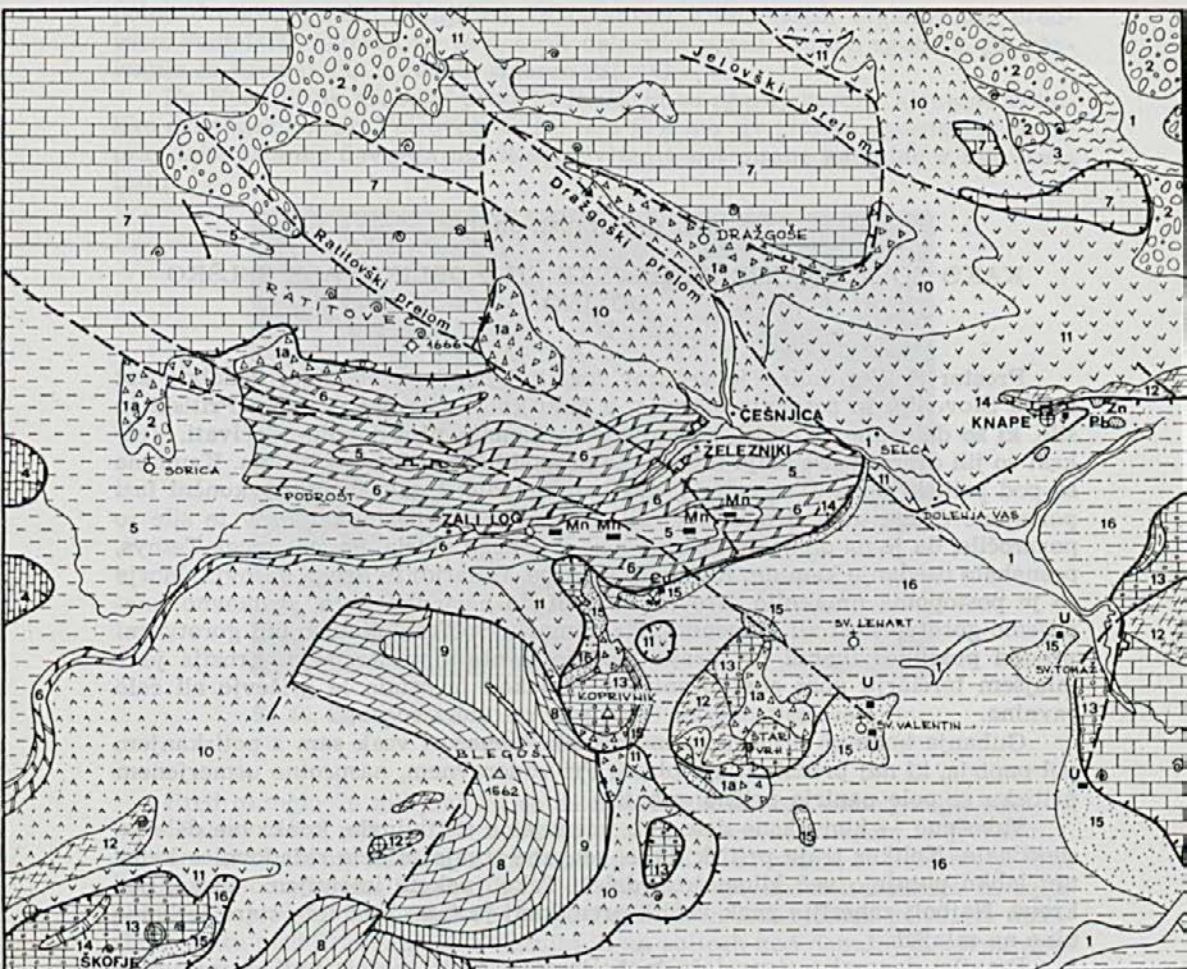
Gubanje kamnin si do neke mere lahko ponazori vsak sam s potiskanjem pol papirja, ki naj predstavlja plasti. Pri vodoravnem, nasprotno usmerjenem pritisku se pole papirja prično gubati.

Vzbočene — konveksne dele gub imenujemo antiklinale, konkavne dele pa sinklinale. Kolikor traja pritisk dalje, se gube trgajo in cele skladovnice kamnin lahko potujejo več kilometrov daleč. Take pakete imenujemo luske, pokrove. Najbolj zanesljiv znak večjih premikanj je tam, kjer leže starejše kamnine na mlajših.

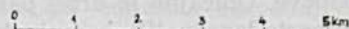
Pravilo, da vsaka stvar laže in bolje teče, če jo mažeš, tudi v naravi ne odpove. Običajno je drsel paket odpornih kamnin npr. apnenca in dolomita po glinasto lapornatih kamninah ali obratno. Se danes vidimo primere, da so bloki in grušč apnenca ter dolomita pomaknjeni po pobočjih Jelovice, Ratitovca na glinasti podlagi tudi več kilometrov daleč proti dnom dolin.

Če si dobro ogledamo kamnolome v Selški dolini, posebno še tiste v dolomitu in apnencu, npr. v bližini Praprotnega ali v Železnikih, lahko zapazimo številne razpoke, prelome, zdrobljene kamnine in zglačene površine, ki so podobne ogledalom. Take razpoke oziroma prelomi so običajno številnejši v določenih smereh. Prelomi so lahko dolgi celo več kilometrov in segajo različno globoko. Ob globokih prelomih se sproščajo po svetu še danes v globini več kilometrov notranje napetosti in povzročajo na površini potrese. Če imajo prelomi zvezo z magmatskimi kamninami, lahko prelomi služijo kot dovodni kanali za rudne raztopine. Morda je tako razložiti pojave galenita in sfalerita pri Knapih. Mirno lahko trdimo, da so vse kamnine razen najmlajših kvartarnih usedlin pretrpele gubanja, narivanja in razlamljanja. Ti procesi so se periodično ponavljali. Pritiski so prihajali večinoma s severa in severovzhoda.

Geološka karta Selške doline

Geologi so v zadnjih letih ugotovili na prostoru Selške doline več tektonskih enot, ki leže večkrat druga na drugi, podobno kot opeka na strehi. Stične ploskve seveda niso ravne, pač pa nepravilne vijugave površine, so pa večinoma nagnjene proti severu. Naj naštejemo te enote od severa proti jugu.

Apnenci in dolomiti Jelovice in Ratitovca leže kot nekakšna plošča, imenovana **Jelovski pokrov** na srednjetriasnih glinastih skrilavcih, drobah in vulkanskih kamninah. V zahodnem delu so v stiku celo z jurskimi sedimenti.

Neposredni stik Jelovškega pokrova in podlage je večinoma prekrit z grušči. Približna meja poteka od Jamnika prek Dražgoš, vznožja Kosmatega vrha in Ratitovca in se nadaljuje dalje proti zahodu. Kako daleč je premaknjen Jelovski pokrov, ne vemo.

Prek Jelovice in Ratitovca poteka več prelomov v smeri severozahod—jugovzhod. Ti prelomi so strmi. Na prelome je moč sklepati po zdrobljenem

Legenda:

	naplavine rek in potokov — holocen		temnosiv apnec in dolomit — zg. perm
	melišče — holocen		prevladujoč rdeč kremenov peščenjak z vložki sivoga peščenjaka (gródenski skladi) — sred. perm
	morena — pleistocen		črn glinast skrilavec, kremenov peščenjak in konglomerat — permokarbon
	konglomerat, peščenjak, sivica — oligocen		nariv
	ploščat, lapornat apnec, lapor — zg. kreda		prelom
	črn, glinast skrilavec, lapor, ploščat apnec, ponekod z manganom (zalilski skrilavec) — jura		nahajališča fosilov
	plastovit dolomit in apnec z rožencem — zg. trias		rudni pojav: (U) uran, (Pb) svinec, (Zn) cink, (Cu) baker
	debeloskladovit apnec, podrejeno dolomit (dachsteinski apnec) — zg. trias		rudni pojav: (Mn) mangan
	plastovit dolomit (glavni dolomit) — zg. trias		več vrtin
	pisani peščenjak, argilit, pole apnenca — zg. trias		vrtina
	črn glinast skrilavec, drobnik, tufit, tuf, podrejeno apnec — sred. trias		rov
	keratofir, porfir, porfirit in njihovi tufi ter tufiti — sred. trias		kamolom
	dolomit — sred. trias		
	peščen skrilavec, dolomit, laporni in oolitni apnec — sp. trias		

Karto priredil K. Grad po podatkih kartiranja geologov Geološkega zavoda Ljubljana: S. Dozeta, V. Ferjančiča, K. Grada in M. Znidarčiča

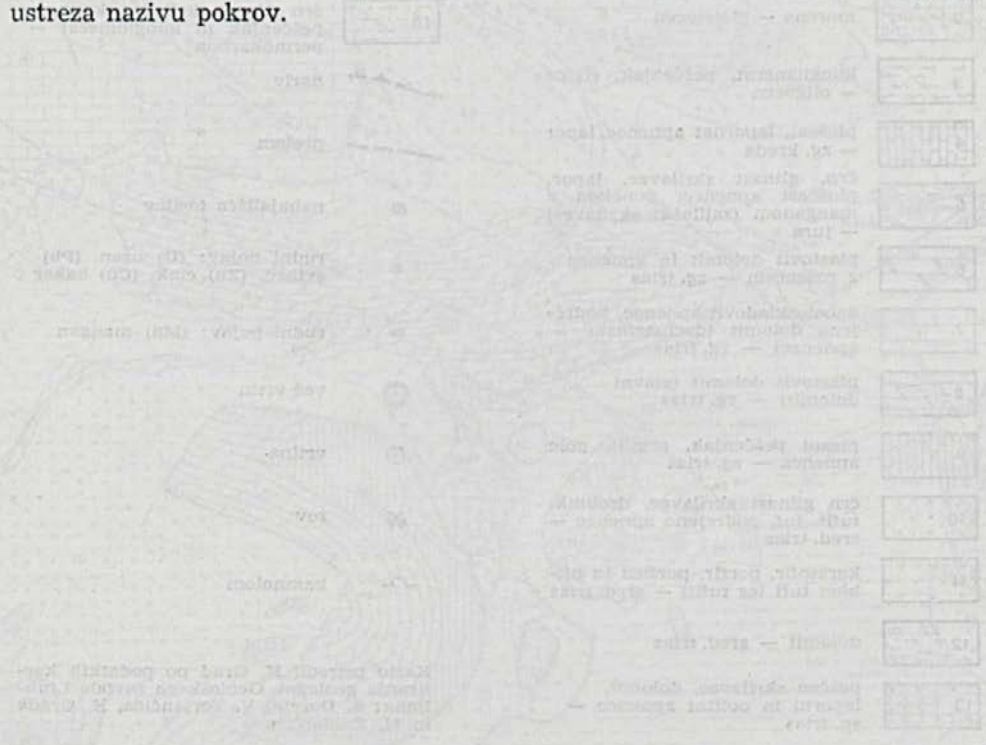
materialu, smeri in razporeditvi vrtač in suhih dolin in po proučevanju letalskih posnetkov. Važnejši prelomi so: **Danjarski prelom**, ki poteka od Danj prek Selške doline v smeri Vancovca in Rovt. **Ratitovski prelom**, imenovan po Ratitovcu, poteka od Nomnja prek Ribičeve planine in Železnikov. **Dražgoški prelom** se vleče od Soteske v Bohinju prek Selske planine in vzdolž potoka Češnjica do Selške doline. **Jelovski prelom** poteka od Martinčka prek Jamnika v smeri Nemilj.

Na območju ostalih enot so prelomi slabše vidni kot na prostoru Jelovice in Ratitovca.

Naslednjo južnejšo tektonsko enoto imenujemo **Selški pokrov**. Obsega predvsem srednje- in zgornjetriasne ter jurske kamnine na obeh straneh Selške doline in v Davči. V osrednjem delu je med Vancovcem in Petrovim brdom deloma še ohranjena sinklinalna zasnova. Severno krilo te »sinklinalne« je zaradi pritiska Jelovice in Ratitovca proti jugu prevrnjeno, raztrgano in naluskano. Zaradi pretežno plastičnih glinastih skrilavcev, lapornatih apnencev in dolomitov često opazimo manjše gube. Te so posebno številne v dolini Davče.

Z južne strani leži Selški pokrov v zahodnem delu na zgornjetriasnem dolomitu Blegoša. V dolini Zadnje Smoleve v smeri Dolenje vasi in Knapov se stika Selški pokrov s Škofjeloško-žirovskim.

Tu je dobro vidno, da sedimenti starega zemeljskega veka leže na srednjetrojstarih kamninah. Škofjeloško-žirovski pokrov je ohranjen na obsežnem prostoru od Praprotna prek Knapov, Dolenje vasi, Martinj vrha, vzhodnih pobočij Blegoša in dalje v smeri Idrije. Ta tektonska enota med vsemi ostalimi najbolj ustreza nazivu pokrov.

The geological map illustrates the Selški pokrov and Škofjeloško-žirovski pokrov. The legend identifies various geological units, including sedimentary cover, dolomite mass, trilobites, Precambrian, Paleozoic sediments, Triassic, Jurassic, Cretaceous, Paleogene, Neogene, Quaternary, and relict glacial cover. The map shows the distribution of these units in the region, with the Selški pokrov covering the western part and the Škofjeloško-žirovski pokrov covering the eastern part. The map includes a scale bar and a north arrow.